

Місто Трабзон (Турецька Республіка), 3 листопада 2010 року
Фото Анастасії СИПОТКІНОЇ.

«Позаблоковий статус і роль лапок.»

Що під ними розуміють НАТО, ЄС і ПАЧЕС?

Юлія КЕДРОВСЬКА

Узяти хоча б наслідки останнього саміту НАТО (19–20 листопада 2010 року). Хоча перемовин у рамках Комісії «Україна–НАТО» (КУН) не відбулося, стратегічною концепцією НАТО комісією визначено як найкращий режим співпраці з нашою державою, підтверджено підтримку євроатлантичних прагнень України й Грузії. Проте інший, не менш важливий документ, – Декларація Лісабонського саміту – підкреслює необхідність набуття членства в Альянсі лише для Грузії (визнаючи навіть перебування російських військ на території Абхазії й Південної Осетії «режимом окупації!»), а український «позаблоковий статус» визнає «суверенним правом кожної нації на вільний вибір засобів організації власної безпеки». Цікаво, що вираз «позаблоковий статус» у документі взято в лапки.

Оскільки ж, за словами А. Расмуссена, нова Стратегічна концепція є «дорожньою картою НАТО на найближчі десять років», то годі й сподіватися на інший формат співпраці. Парадокс, але саме Україна бере найактивнішу участь в операціях Альянсу серед дер-

«Перенаправивши» зовнішньополітичні вектори української політики на сучасній мапі світу, влада фактично змінила роль України як незалежного суб'єкта міждержавних відносин на світовій арені та відповідно ставлення до неї з боку інших гравців міжнародної політики.

жав, котрі не є його членами. Саме Україні було запропоновано взяти участь у системі ПРО Альянсу шляхом долучення до неї станцій попередження про ракетний напад (СПРН) у Севастополі й Мукачевому. «Я говорив про співпрацю з Росією (у питанні ПРО), але мені здається, що це запрошення має бути відкритим для наших євроатлантичних партнерів. Тобто це запрошення й Україні, якщо Україна цього забажає. Ми не виключаємо цієї можливості», – сказав А. Расмуссен, перебуваючи з візитом у Москві 3 листопада 2010 року. Відразу слід зазначити, що українські СПРН, якщо й перебувають у стані бойової готовності, то вже «технічно і морально» застаріли й навіть теоретично не можуть становити конкуренцію своїм російським аналогам у межах нової, вже глобальної, системи ПРО, увагу якій було приділено й на переговорах у рамках засідань Ради «Росія–НАТО» (РРН), по завершенні котрих у спільній заяві сторони підтвердили, що наразі формат відносин РФ з Альянсом набуває якісно нових обрисів, а в Європі бу-

де створено так звану секторальну систему ПРО за участі Росії. Хоча система ПРО не може бути ефективною, якщо до неї будуть залучені лише окремі СПРН.

У новій стратегії НАТО вперше вказано, що цей блок не становить загрози для Росії. «Навпаки, ми хотіли б установити надійні партнерські відносини між НАТО і Росією», – йдеться в документі. «Ми, як і раніше, переконані, що безпека країн Північноатлантичного альянсу й безпека Росії пов'язані між собою». Сторони домовилися працювати задля досягнення стратегічного й модернізаційного партнерства, що ґрунтується на принципах взаємної довіри, транспарентності й передбачуваності, «з метою сприяти створенню загального простору миру, безпеки й стабільності в євроатлантичному регіоні», йдеться у спільній заяві сторін, оприлюдненій по завершенні засідань РРН.

Приблизно в такому ж ракурсі згадано в новій концепції Альянсу і Європейський Союз, співпраця з яким визначається ключовою в питаннях проведення спільних

операцій з підтримки миру й безпеки та протистояння загрозам безпеці країн у XXI столітті.

Питання не настільки глобальні, проте надзвичайно важливі для України розглядаються в рамках співробітництва ЄС і нашої держави. Під час проведення XIV саміту «Україна-ЄС» (22 листопада 2010 року) сторони розглянули питання економічної і секторальної співпраці, зокрема ті, що стосуються збереження макроекономічної стабільності, боротьби з корупцією, співпраці в енергетиці, транспорті, сфері юстиції, свободи й безпеки.

Ключовим результатом стало представлення Європейським Союзом Плану дій щодо запровадження безвізового режиму. «Вважаю це спільним успіхом України та ЄС. Нарешті, ми вийшли на прямий шлях до зняття візових бар'єрів», – наголосив Президент України Віктор Янукович по завершенню саміту. Цей документ, зауважив Президент, відтворює чіткі умови, виконуючи які, Україна досягне своєї мети щодо безвізового режиму. «Ми над цими реформами вже працюємо й сподіваємося, ми дане завдання виконаємо.

І тоді м'яч буде на європейській стороні», – додав Віктор Янукович. Проте щодо строків перебування «м'яча» на половині поля ЄС нічого невідомо. Під час саміту Україна та Європейський Союз також досягнули домовленості щодо прискорення переговорного процесу стосовно укладення угоди про асоціацію між Україною та ЄС. «Сподіваюся, ми цю роботу спільно виконаємо у 2011 році», – наголосив Президент України В. Янукович у Брюсселі під час прес-конференції. «Ми вважаємо, наступний рік буде дуже важливим для взаємин України та ЄС із цього питання. Ми хотіли б до середини 2011 року завершити нашу Угоду про асоціацію. Ми хотіли б бачити поступ у порядку денному демократичної реформи в Україні – це важливо для відкритого та демократичного суспільства», – сказав Президент Європейської комісії Жозе Мануель Баррозу. Слід зазначити, що форми «асоційованого членства» в Європейському Союзі не існує і сама угода про асоціацію є чимось схожим на угоду про партнерство і співробітництво, яку ми вже й так маємо. Для порівняння, за своїм змістовним наповненням вона навіть краща, ніж угоди про асоціацію країн ПСЄ, які набули членства в ЄС у 2004 році.

Під час саміту сторони взяли до уваги й останні конституційні процеси в Україні. Очільники ЄС закликали українську владу здійснити конституційну реформу широким та всеохопним способом у тісній співпраці з Венеціанською

комісією Ради Європи (яка, до речі, у середині грудня 2010 року якраз і оприлюднить звіт щодо «конституційності» української конституційної реформи).

ЄС також привітав підписання Україною Протоколу про приєднання до Договору про Енергетичне співтовариство після схвалення закону про принципи функціонування ринку природного газу та висловив сподівання на її швидке приєднання до цієї організації. Лідери запевнили, що реформи, здійснення яких обумовлене Договором про Енергетичне співтовариство, істотно посилять прозорість, конкурентоспроможність та стійкість сектору. Особливо останнє: наразі вже спостерігаємо незадоволення Російської Федерації домовленостями щодо прокачки венесуельської нафти нафтопроводом «Одеса-Броди», тому як нам забезпечити «стійкість сектору» – поки що залишається невирішеним питанням.

Голова Верховної Ради України Володимир Литвин, прийнявши головування України в Парламентській асамблеї Організації Чорноморського економічного співробітництва 3 листопада 2010 року (*на знімку*), ще раніше наголосив на важливості вдосконалення на законодавчому рівні діяльності таких галузей, як транспорт, зв'язок і енергетика з урахуванням їх ролі, що дедалі зростає. Це, на його думку, дасть можливість забезпечити правові основи кращої координації й активнішої співпраці країн-членів ЧЕС у цих галузях, реалізації нової енергетичної політики в регіоні, повноцінного використання транзитного потенціалу Чорноморського регіону й утілення в життя проекту Євразійського транспортно-коридору, інших ініціатив на шляху інтеграції до світового економічного простору. Однак, зважаючи на те, що ключовою темою зустрічі було визначено обговорення «ролі парламентів у міжкультурному та міжцивілізаційному діалозі як базису для регіонального та міжнародного співробітництва», Володимир Литвин зосередив увагу на тому, що Причорномор'я має «величезну історію і величезні можливості і, можливо, через це несе в собі і величезний конфліктогенний потенціал». Тому, на думку Голови парламенту, потрібно докласти зусиль і вживати заходів з урегулювання як «заморожених», так і потенційних конфліктів, якими насичений цей регіон», а також «підштовхувати» уряди до розв'язання проблем енергетики, транспортних коридорів, пошуку шляхів подолання наслідків фінансової та економічної кризи.

Звичайно, це позитив, адже представник України, перебуваючи в кріслі Голови ПАЧЕС, може в якийсь спосіб впли-

вати на розв'язання проблем міжнародного характеру, особливо в зоні безпосередніх регіональних інтересів України. Проте не варто забувати, що саме головування держави в ПАЧЕС триває лише півроку, а відповідно до Правил процедури організації голова виконує функції головуючого-модератора засідань ПАЧЕС і лише ініціює розгляд питань порядку денного. Можливо, держави-члени ПАЧЕС усе-таки дослухатимуться до пропозицій української сторони?

Дати 23 грудня 1991

23 грудня 1991 року –

держави-учасниці Європейського Співтовариства у своїй Заяві визнали Росію одночасно і правонаступницею СРСР, і його продовжувачкою, підтримавши в такий спосіб концепцію «континітету Росії» (визнання за нею права продовжувача СРСР, що передбачає перехід до неї всіх прав та обов'язків Союзу). У теорії міжнародного права одне виключає інше, проте світове співтовариство фактично погодилося з політичним формулюванням щодо Росії як держави-продовжувачки СРСР, чітко визначивши формально-юридичні рамки такої форми правонаступництва чотирма позиціями (ядерний потенціал, членство в РБ ООН, власність за кордоном, зовнішній борг СРСР). Законодавством Росії де-юре це положення не узаконено. Офіційно позиція країн-учасниць Угоди про створення СНД щодо питання про особливу роль Росії була вперше сформульована в Алма-Аті 21 грудня 1991 року: у тексті Алма-Атинської декларації висувалася прозора ідея «розміну» – колишні союзні республіки визнають Росію державою, яка продовжує членство СРСР в ООН, а натомість отримують сприяння у визнанні їх як повноправних суб'єктів міжнародного права. Саме в цей момент у міжнародну практику увійшло формулювання про Росію як «державу-продовжувачку» (а не правонаступницю) СРСР у рамках створеної в 1945 році системи світоустрою, в якій Радянський Союз був одним із фундаментальних учасників (постійним членом РБ ООН), проте усунення якого могло б похитнути або зруйнувати всю конструкцію.

Ю. Ц.